

ימי עיון בתנ"ך תשפ"ד

The Holy Shekel – Jewish Attitudes Towards Economics

Rabbi Dr. Aaron Adler aaronadler50@gmail.com

1. ב-22 בפברואר 1980 הוכרז על השקל כמטבע החדש של מדינת ישראל, וערכו נקבע ל-10 לירות. החלפת כל המטבעות והשטרות שבמחזור נמשכה כמה חודשים.

2. שמות פרק ל

(יג) זֶה יִתְּנוּ כָּל הָעָבֵר עַל הַפְּקָדִים מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל תְּרוּמָה לַה':

3. רש"י שמות פרק ל

(יג) זֶה יִתְּנוּ - הָרָאָה לוֹ כְּמִין מִטְּבַע שֶׁל אֵשׁ, וּמִשְׁקָלָהּ מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל, וְאוֹמֵר לוֹ כֹּזֵה יִתְּנוּ:

4. שמות פרק לה

(ב) שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָכֶם קֹדֶשׁ שַׁבָּת שְׁבֻתוֹן לַה' כָּל הָעֹשֶׂה בּוֹ מְלָאכָה יוֹמָת: (ג) לֹא תַבְעֲרוּ אֵשׁ בְּכָל מִשְׁבְּתֵיכֶם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת:

5. תלמוד בבלי מסכת פסחים דף נד עמוד א

דתניא, רבי יוסי אומר: שני דברים עלו במחשבה ליבראות בערב שבת ולא נבראו עד מוצאי שבת, ובמוצאי שבת נתן הקדוש ברוך הוא דיעה באדם הראשון מעין דוגמא של מעלה, והביא שני אבנים וטחןן זו בזו ויצא מהן אור

6. בית יוסף אורח חיים סימן רצח

ג ונוהגין להסתכל בציפרנים וכן איתא בפרק כ' מפרקי רבי אליעזר. והזכירו רבינו בסימן רצ"ו: וסמך מהא דתנן פרק אלו דברים (ברכות נא:): אין מברכין על האור וכו': ומה שכתב ועל כן מסתכלים בציפרנים וכו'. כן כתב שם הרא"ש וגם המרדכי כתב במסכת יומא (ס' תשכג) בשם תשובות הגאונים וז"ל ומה שאנו נוהגים להסתכל בציפרנים וכו' זה הדבר שנוי בתלמוד בבלי (שם) וירושלמי (פ"ח ה"ו) שאין מברכין על האור עד שיאותו לאורו פירוש עד שמרגיש בוהק אור נר של הבדלה ואף כי זוכרים על צפרניו של אדם הראשון

7. שמות פרק כב פסוק ה

כִּי תֵצֵא אִשׁ וּמִצָּאָה קִצִּים וְנָאֵכַל גִּדִּישׁ אוֹ הַקֶּמֶה אוֹ הַשְּׂדֵה שְׁלֵם יִשְׁלַם הַמִּבְעֵר אֶת הַבְּעֵרָה

8. משנה מסכת בבא קמא פרק א משנה א

ארבעה אבות נזיקים השור והבור והמבעה וההבער

9. משלי פרק א

(יט) כִּן אֶרְחוֹת כָּל בָּצַע בָּצַע אֶת נַפְשׁ בְּעֵלְיוֹ יָקַח:

10. סדר רב עמרם גאון (הרפנס) סדר תשעה באב

כי אתה ה' באש הצתה ובאש אתה עתיד לבנותה

11. נועם אלימלך שמות פרשת כי תשא

וזוהו כוונת התוספות מאחר שלא יודע עתה בצורה כלל גם אבותיו הוא הגלגול הראשון גם כן היה צדיק והטעם, כי הצורה של המטבע היא מכבה אור נשמת האדם כאשר יבין מדעתו אם נותן דעתו על המטבע נכבה אור השכל ממנו לזה אמר השם הטוב כזה יתנו, דהיינו שיתנהגו עם כספיהם כזה שהוא אש מתחת כסא הכבוד דאש שורף ואש מחמם, דהיינו אם חס וחלילה מתנהג בכספו שלא כהוגן אז שורפתו, ואם מתנהג כשורה בצדקה בלב שלם וגמילות חסדים אזי המצוה הזאת מגעת עד כסא הכבוד ומחמתו מגיע לעונג רב בזה ובבא אמן

ימי עיון בתנ"ך תשפ"ד

12. קהלת פרק י פסוק יט
לשחוק עשׂים לָחֶם וַיֵּין וְשָׂמֵחַ חַיִּים וְהִפְסֵף יַעֲנֶה אֶת הַכֹּל:

13. תלמוד בבלי מסכת כתובות דף ז עמוד ב
ת"ר: מברכין ברכת חתנים בעשרה כל שבעה. אמר רב יהודה: והוא, שבאו פנים חדשות. מאי מברך? אמר רב יהודה: בא"י אמ"ה שהכל ברא לכבודו...

14. תוספות מסכת קידושין דף לג עמוד ב
ואימא מורא משקלות - פירש בקונטרס גבי משקלות כתיב (דברים כה) אבן שלמה וצדק יהיה לך... ור' יצחק מפרש דמצינו מורא במשקלות כדאמר' במדרש זכור את אשר עשה לך עמלק ואתה עיף ויגע ולא ירא אלהים היינו בשביל המשקלות ועל עון זה בא עמלק דבתר פרשת משקלות כתיב זכור את אשר עשה לך עמלק בפרשת כי תצא והיינו דכתיב במשלי (יא) מאזני מרמה תועבת ה' ואבן שלמה רצונו וסמוך ליה בא זדון ויבא קלון כלומר שעל עון זה בא זדון וקלון של עמלק.

15. תלמוד בבלי מסכת שבת דף קלג עמוד ב
דתניא: זה אלי, ואנוהו - התנאה לפניו במצות; עשה לפניו סוכה נאה, ולולב נאה, ושופר נאה, ציצית נאה, ספר תורה נאה

16. רמב"ם הלכות איסורי מזבח פרק ז, הלכה יא
ומאחר שכולן כשרין למנחות למה נמנו, כדי לידע יפה שאין למעלה ממנו והשוה והפחות שהרוצה לזכות עצמו יכוף יצרו הרע וירחיב ידו ויביא קרבנו מן היפה המשובח ביותר שבאותו המין שיביא ממנו, הרי נאמר בתורה והבל הביא גם הוא מבכורות צאנו ומחלביהן וישע י"י אל הבל ואל מנחתו, והוא הדין בכל דבר שהוא לשם האל הטוב שיהיה מן הנאה והטוב, אם בנה בית תפלה יהיה נאה מבית ישיבתו, האכיל רעב יאכיל מן הטוב והמתוק שבשולחנו, כסה ערום יכסה מן היפה שבכסותו, הקדיש דבר יקדיש מן היפה שבנכסיו וכן הוא אומר כל חלב לי"י

17. רמב"ם הלכות תמורה פרק ד, הלכה יג
אף על פי שכל חוקי התורה גזירות הם כמו שביארנו בסוף מעילה, ראוי להתבונן בהן וכל מה שאתה יכול ליתן לו טעם תן לו טעם, הרי אמרו חכמים הראשונים שהמלך שלמה הבין רוב הטעמים של כל חוקי התורה, יראה לי שזה שאמר הכתוב והיה הוא ותמורתו יהיה קדש, כענין שאמר ואם המקדיש יגאל את ביתו ויסף חמישית כסף ערכך עליו, ירדה תורה לסוף מחשבת האדם וקצת יצרו הרע, שטבע של אדם נוטה להרבות קניינו ולחוס על ממונו ואף על פי שנדר והקדיש אפשר שחזר בו וניחם ויפדה בפחות משווי אמה תורה אם פדה לעצמו יוסיף חומש, וכן אם הקדיש בהמה קדושת הגוף שמא יחזור בו וכיון שאינו יכול לפדותה יחליפנה בפחותה ממנה, ואם תתן לו רשות להחליף הרע ביפה יחליף היפה ברע ויאמר טוב הוא, לפיכך סתם הכתוב בפניו שלא יחליף, וקנסו אם החליף ואמר והיה הוא ותמורתו יהיה קדש, וכל אלו הדברים כדי לכוף את יצרו ולתקן דעותיו....

18. רמב"ם הלכות מלכים פרק יב, הלכה ה
ובאותו הזמן לא יהיה שם לא רעב ולא מלחמה, ולא קנאה ותחרות, שהטובה תהיה מושפעת הרבה, וכל המעדנים מצויין כעפר, ולא יהיה עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד, ולפיכך יהיו ישראל חכמים גדולים ויודעים דברים הסתומים וישיגו דעת בוראם כפי כח האדם, שנאמר כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים.